

Organisatoriske **udfordringer**

Fra forskellige sider peges der på¹, at organiseringen i nogle dagtilbud er tilbøjelig til at blive for løs, og at den frie leg kommer til at fylde for meget. Det er ikke, fordi man mener, at man skal underkende den frie legs betydning, men snarere at der er en risiko for, at den voksnes rolle bliver for tilbagetrukket. Konkrete, planlagte aktiviteter, hvor voksne og børn i fællesskab etablerer et fælles tredje, kan give anledning til en uddybende og udvidende dialog, hvor de voksne aktivt støtter barnets erkendelse og sproglige udvikling. Udfordringen er, at både forældre og pædagoger er opmærksomme på, hvad barnet har brug for hjælp til, og hvordan de kan støtte barnet i at tilegne sig de færdigheder, som det endnu ikke behersker. En strammere organisering af pædagogikken er imidlertid ikke i sig selv en garanti for, at hverdagen byder på flere gode samtaler mellem voksne og børn. Det er arbejdets organisering og målrettethed, der har den største betydning for barnets muligheder for at tilegne sig ny viden og færdigheder, der har betydning for deres personlige, sociale og kognitive udvikling i institutionen².

Når institutionen arbejder med barnets kommunikative kompetencer i alle situationer i hverdagen, er det nødvendigt, at personalet drøfter, hvordan det kan organisere det sproglige arbejde, så det bliver en integreret del af hverdagens aktiviteter og gøremål.

Samtalen skal målrettes

For at kvalificere sprogindsatsen så den tager udgangspunkt i det enkelte barns behov og forudsætninger, må pædagogen dels kende barnets aktuelle sproglige kompetencer, dels vide hvilke potentialer barnet er i besiddelse af. Kun herved kan pædagogen opstille præcise mål for det pædagogiske arbejde. Det betyder ikke, at der skal laves lige så mange individuelle handleplaner, som der er børn på stuen, men det betyder, at pædagogen skal vide, hvordan hun kan imødekomme børnenes forskellige forudsætninger indenfor den samme aktivitet. En meget virkningsfuld måde at differentiere på er den måde, som den voksne kan variere sit eget sprog på, så det er målrettet og tilpasset den aktuelle børnegruppe. Når pædagogen fx. læser en bog sammen med en gruppe børn, stiller hun tekstnære spørgsmål til børn, der skal øge deres ordforråd ('Kan du se Gummi Tarzan?' 'Hvad laver han?' 'Hvad har han på?' osv.) og refleksionsspørgsmål til børn der har opbygget et alderssvarende ordforråd ('Hvorfor mon Gummi Tarzan gerne vil være stærk?' 'Hvad ville du gøre, hvis du var lige så stærk som ham?')

1 Ole Henrik Hansen (2011): Børn og Unge nr. 09 og socialminister Benedikte Kiær i dagspressen i uge 31 2011

2 Gösta Esping- Andersen:

http://www.dr.dk/design/www/AudioMiniPlayer/miniplayer_window.html?test=0&mediaQid=2246765&ErrorCode=true&title=Hør indslag DR.DK

Pædagogen må sikre sig, at barnet har tilegnet sig en række grundlæggende forudsætninger for at kunne føre en meningsfuld samtale. Det er fx vigtigt at barnet kan:

- forstå reglerne for samtale, dvs. reglerne for turtagning, hvor barnet selv taler men også lytter og giver plads til, at andre kan komme til orde
- fastholde en samtale omkring et emne
- tage initiativ til samtaler med andre
- deltage i sociale fællesskaber (fx lege)

Har barnet brug for hjælp til at lære disse helt basale konventioner for samtalen, må det betragtes som et mål på vejen. Giv barnet den fornødne plads og opmærksomhed og anvend de understøttende sprogstrategier, der hjælper med at skabe og fastholde gode samtaler. Det, barnet endnu ikke kan ved egen hjælp, må betragtes som en læreproces, som barnet skal have støtte til. Hvis et barn fx. har svært ved at udtrykke sig forståeligt og måske er bange for at blive misforstået, kan det medføre, at barnet er utilbøjeligt til at deltage i lege af frygt for at blive afvist af de andre børn. Her må pædagogen være aktivt opsøgende og hjælpe barnet med det, der er svært. Hun må tage initiativ til at inddrage barnet ved at igangsætte strukturerede lege og aktiviteter, hvor barnet kan deltage, og hvor hun kan hjælpe med at understøtte barnet kommunikativt. Ofte er det nødvendigt at opstille en række delmål for at nå frem til det endelige mål, men målrettetheden er en forudsætning for at holde den rette kurs i de pædagogiske initiativer, der skal tages.

I særlige tilfælde kan det være hensigtsmæssigt at etablere sproggrupper, der har særligt fokus på bestemte sproglige temaer, men sproggrupperne må aldrig gøre det ud for det dagligt tilbagevendende arbejde med børnenes sprogtilegnelse og sproglige udvikling.

Samtalen skal struktureres

Der findes en række rutinesituationer, der i forskellig grad giver plads til, at det enkelte barn kan komme til orde. I nogle institutioner er der stor opmærksomhed på, hvordan samlingen kan gennemføres med få børn. Det sker fx ved at holde samling for de forskellige aldersgrupper hver for sig. Nogle dage er det de 4-fireårige på stuen, andre dage de 5-årige, der har samling osv. Imens der er samling for den lille gruppe, er der en ret stor gruppe på legepladsen.

En anden udfordring kan være at gøre frokosten til en hyggelig begivenhed, hvor børn og voksne har tid og ro til at fordybe sig i samtalen. Her er det **nødvendigt at overveje, hvordan børnegrupperne skal sammensættes omkring spisebordet: Skal der være ro, eller skal børnene kunne tale sammen? Skal børnene være på samme sproglige niveau, eller er forskellighed en kvalitet i samtalen?**

Samtalen i hverdagens rutiner

For at målrette samtalen mod udvalgte sider af sproget, kan der, som allerede nævnt, sættes fokus på en række rutinesituationer i hverdagen og koble disse med særlige aktiviteter og ritualer. Det kan fx være, at der ved puslebordet skal tales med barnet om kroppen: Hvad hedder de forskellige legemsdele? Kroppens funktioner og udvalgte bevægelseslege. I garderoben kan der være opmærksomhed på, hvad de forskellige beklædningsgenstande hedder, rækkefølgen i påklædning og udvalgte lege, og ved frokosten kan der være fokus på borddækning, på over- og underbegreber (service, møbler, fødevarer osv.) mængder, former, farver og udvalgte sange.

Ofte betragtes hverdagsrutinerne som en forstyrrende parentes i hverdagen, der skal overstås, så børnene kan komme i gang med det vigtige - de planlagte aktiviteter. Men måske er der en pointe i at opprioritere rutinerne, fordi de er forudsigelige, dagligt tilbagevendende, repræsenterer temaer i hverdagen, som barnet skal lære at agere i, fordi de dækker over en række ord og begreber fra hverdagen og fordi de er **øvested for helt basale færdigheder**.

Den åbnende samtale med flere børn

Den åbnende samtale, der er rettet mod en gruppe børn, stiller krav til måden samtalen organiseres på og det indhold, der skal tales om. Det kan være vanskeligt for pædagogen ikke at dominere i en samtale, fordi det er pædagogen, der har ansvaret og måske en skjult dagsorden for, hvad samtalen skal handle om. Netop det forudbestemte kan være begrænsende for den undersøgende og åbne samtale, hvor de enkelte børn kan bidrage til et fælles tema med deres egne erfaringer. Dette kan være tilfældet, hvis erfaringerne ikke passer med pædagogens dagsorden, eller hvis pædagogen søger mod et mål, der skjult for børnene, kan være uforeneligt med ønsket om, at børnene skal komme til orde.

Den fælles samtale skal forberedes ved at pædagogen gennemtænker de enkelte børns særlige forudsætninger og personlighed og risikoen for

- at de verbalt stærke børn bliver talerør for alle børnene
- at de forsagte eller eftertænsomme børn bliver domineret af de andre børn
- at de stille børn fralægger sig ansvaret og synes, det er bekvemt at lade de udfarende børn føre ordet, hvorved beslutninger bliver uvedkommende for mange børn i gruppen

Stemningen i børnegruppen kan være hæmmende for den åbne samtale. Hvis nogle børn tilbageholder tanker og idéer af angst for de andre børns reaktioner, kommer de ikke til at bidrage til fællesskabet og får ikke indflydelse på de beslutninger, der tages. Det er vigtigt, at der arbejdes med det sociale liv i børnegruppen, så børnene hver for sig bliver trygge og får tillid til, at deres tanker, forslag og idéer bliver modtaget ordentligt af de andre børn og voksne.

Alle børn har brug for at deltage i gode samtaler for at udvikle deres sprog, men for nogle børn er det en større udfordring at føre en samtale end for andre. Hos nogle børn hænger det sammen med, at de mangler sprog til at kunne sætte ord på deres oplevelser, tanker og følelser. Det kan være et tosproget barn, der ikke er nået så langt med at lære og tilegne sig det danske sprog, børn der ikke er vant til at indgå i dialogiske sammenhænge, eller børn der af natur er generte og tilbageholdende. Disse børn har i særlig grad brug for hjælp og tilskyndelse til aktivt at tage del i samtalen.

Det kræver øvelse at blive en god sprogbruger. Samtalen, som den kan udfolde sig i hverdagen, er det tilbagevendende **øverum, hvor god organisering, en tydelig ramme for samtalen** og bevidste sproglige strategier kan støtte børnenes sproglige udvikling.

